
INTERNATIONAAL EN EUROPEES STRAFRECHT EN MENSENRECHTEN / INTERNATIONAL AND EUROPEAN CRIMINAL LAW AND HUMAN RIGHTS LAW

20ste Verjaardag voorstelling jaarverslag kinderrechtencommissariaat in het Vlaams Parlement: reden om te vieren?

ELISE BLONDEEL^a

^a Doctoraatsstudente Kinderrechten en Strafrecht, Institute for International Research on Criminal Policy (IRCP), Vakgroep Criminologie, Strafrecht en Sociaal Recht, Universiteit Gent (Corresp.: Elise. Blondeel@UGent.be)

Op 21 november kon Bruno Vanobbergen 20 kaarsjes uitblazen voor het Kinderrechtencommissariaat. Voor het twintigste jaar op rij werd het jaarrapport van het Kinderrechtencommissariaat, de onafhankelijke vertolker van de belangen, noden en rechten van minderjarigen, voorgesteld in het Vlaams Parlement. Ook dit jaar werd het rapport ontvangen als een krachtig signaal naar alle Vlaamse beleidsmakers en regelgevers om stappen vooruit te zetten in het realiseren van een weloverwogen, kindvriendelijk beleid. Het kinderrechtencommissariaat geeft met deze jaarlijkse rapportering inhoud aan hun beleidsevaluerende en -adviserende functie. Ons land heeft immers met de ondertekening van het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind de internationale verplichting aangegaan om de bepalingen uit het verdrag op adequate wijze na te leven en te vertalen in onze Belgische wet- en regelgeving.

Dit jaar vonden 1224 – een lichte stijging ten opzichte van vorig jaar – minderjarigen, hun ouders of andere belangenbehartigers hun weg naar het Kinderrechtencommissariaat. Net als vorig jaar spannen problemen op school de kroon. Deze worden echter op de voet gevolgd door conflicten in het gezin, die een blijvende en zorgwekkende stijging kennen. Opnieuw staan problemen in de jeugdhulp en in het asiel- en migratiebeleid respectievelijk op de derde en vierde plaats. Tot slot sluiten de problematische contacten met politie en justitie de top vijf af. In wat volgt, zal deze top vijf besproken worden. Het valt op dat, net als vorig jaar, een niet onbelangrijk gedeelte van deze klachten zich binnen de sfeer van Panopticon bevinden. Niet zelden is het zo dat de kinderrechten op gespannen voet komen te staan met andere juridische kaders, zoals het strafrechtelijke.

Op de eerste plaats staan de problemen op school, verantwoordelijk voor het grootste aantal klachten. De mediaberichtgeving leek zich, na de voorstelling van het jaarverslag, slechts toe te spitsen op één aspect: de noodzaak tot het decretaal verankeren van een adequaat leerlingenvervoer, waardoor de tijd dat kinderen dagelijks op de bus zitten beperkt zou worden tot maximaal 120 minuten. Deze eenzijdige aandacht is, in het licht van de vele andere aandachtspunten die aangehaald werden, enigszins bizar. De noodzaak tot het slaan van bruggen tussen welzijn en het onderwijs werd sterk benadrukt. Alleen wanneer deze bruggen gebouwd worden, zal het hervormde decreet leerlingenbegeleiding slagen in de praktijk. Samengevat staan de scholen van vandaag voor een tweeledige complexe uitdaging: enerzijds het realiseren van een daadwerkelijk inclusief onderwijs voor leerlingen met specifieke zorgnoden en anderzijds het interpreteren van ernstige gedragsproblemen als een zorgvraag en niet als een tuchtnood. Een tuchtdossier openen leidt immers vaak tot uitsluiting, en dat brengt ons bij het volgende bijzonder relevante aandachtspunt: het zorgwekkende sanctiebeleid op scholen. De cijfers van definitieve uitsluitingen en preven-

tieve schorsingen liggen verontrustend hoog. Tot slot is het erg te betreuren dat het kenniscentrum pesten, waarvoor vorig jaar al sterk gepleit werd, nog steeds niet opgericht werd. Pesten blijft een immens probleem op scholen waar structurele oplossingen en een doorgedreven antipestwerking voor nodig zijn. Kinderen moeten te allen tijde beschermd worden tegen geweld, ook op scholen.

Op de tweede plaats staan de meldingen inzake de gezinssituatie, waarbinnen vooral de conflictueuze vechtscheidingen de aandacht opeisen. Het feit dat ouders de primaire opvoedingsverantwoordelijken zijn, mag geen vrijgeleide zijn voor de overheid om niet in te grijpen waar nodig. Situaties waarbij kinderen ingezet worden in de strijd tussen ex-partners en daarmee het slachtoffer worden van emotioneel en soms ook fysiek geweld, moeten te allen tijde vermeden worden. Onderzoek heeft immers meermaals aangetoond dat kinderen uit gebroken gezinssituaties een extra kwetsbare groep vormen voor het ontwikkelen van internaliserend en externaliserend probleemgedrag. Daarnaast onderstreept het jaarverslag de noodzaak om het thema kindermishandeling bespreekbaar en werkbaar te maken. Preventie en conflictbemiddeling zijn zaken die hoog op de beleidsmatige agenda dienen komen te staan.

Op de derde plaats staan de meldingen inzake de jeugdhulp, welke een opvallende complexiteit vertonen. In de praktijk is het onmogelijk om de diverse problemen die kinderen tegelijk ervaren, uit elkaar te rafelen. Deze gecombineerde problematiek bemoeilijkt sterk het achterhalen van de concrete zorgnood en het aanbieden van hulp op maat. Dit zorgt ervoor dat ook dit jaar nog steeds enkele uitgangspunten en fundamentele principes van deze jeugdhulp onder druk staan. De wachtlijsten, het tekort aan laagdrempelige begeleiding en de strakke voorwaarden van de diverse voorzieningen doen vragen rijzen bij het doel van kort op de bal spelen en het voorkomen van een plaatsing als eindstadium op het continuüm van subsidiaire hulp. Aansluitend daarbij wordt gesteld dat afzondering enkel een adequate maatregel is indien voldaan is aan alle randvoorwaarden. Dit jaar vraagt het jaarverslag extra aandacht voor de slachtoffers van tienerpooiers, die vaak een ambivalente houding hebben tegenover de jeugdhulp. Pas enkele maanden na de voorstelling van het verslag barste de media-aandacht en de maatschappelijke verontwaardiging voor het fenomeen uit zijn voegen. Politici en burgers veroordeelden massaal de rapteksten van Moreno en de steun van zijn vriend Eddyani. Het signaal vond zijn weg naar de overheid, die 25.000 euro vrijmaakte voor het oprichten van een meldpunt voor alle potentiële slachtoffers, waarvoor Payoké reeds jaren pleitte. Daarnaast worden ook kinderen met een beperking naar voor geschoven als een bijzonder kwetsbare en onderbelichte groep in de jeugdhulp.

Op de vierde plaats staan meldingen over de kinderen op de vlucht. De dood van de tweejarige Koerdische kleuter Mawda Shawri door een politiekogel liet niemand onberoerd en heeft lang de publieke opinie beheerst. Kinderen op de vlucht blijft echter een onderwerp dat politiek gevoelig ligt maar geenszins uit de weg mag worden gegaan. Er wordt gepleit om de beschermingsmaatregelen voor deze kinderen kritisch tegen het licht te houden. Er is dringend nood aan een gespecialiseerd juridisch advies op het snijpunt van vreemdelingenrecht, strafrecht en kinderrechten. Ten opzichte van vorig jaar is reeds een evolutie te merken in het realiseren van een kindvriendelijke bejegening in verblijfsprocedures. Desalniettemin vinden momenteel nog dagelijks grove schendingen van de kinderrechten plaats in de asiel- en migratieprocedures. Het commissariaat pleit voor het onmogelijk maken van de combinatie van 'niet-begeleid' en 'niet-gesignaleerd' voor minderjarige vreemdelingen. De disciplinaire overplaatsingen en schorsingen bij centra van Fedasil eisen aandacht op. Daarnaast wordt ook blijvend gewezen op het belang voor een permanente verblijfsvergunning.

ning voor kinderen die hier geworteld zijn. Verder is ook een bijzonder betreurenswaardige verandering gebeurd, met name de invoering van het nieuw KB waardoor voortaan woningen 'aangepast aan de noden van gezinnen met minderjarige kinderen' op terreinen van gesloten terugkeercentra kunnen bestaan. Daarmee wordt het beleid om nooit kinderen te detineren, om andere redenen dat het plegen van een Misdrijf Omschreven Feit, herzien. Tot slot neemt het commissariaat duidelijk standpunt in het controversiële debat over de kinderen van, al dan niet teruggekeerde, Syriëstrijders: ons land heeft, conform het IVRK, de verplichting om de kinderen uit terroristische conflictzones op te vangen en hulp te bieden. Ondanks deze duidelijke juridische verplichting zorgt de mediaberichtgeving rond de rechtszaak van twee IS vrouwen voor bijzonder gepolariseerde reacties. Naar mijn mening sloeg Vanobbergen de nagel op de kop toen hij stelde dat we al te vaak denken in termen van 'mensen op de vlucht als gevaar', eerder dan te erkennen dat het gaat over 'mensen en kinderen in gevaar'.

Tot slot is het opvallend dat ondanks de belofte van het College van Procureurs-Generaal om zich te buigen over de relatie tussen jongeren en politie, op dit vlak nog geen globale verbetering te merken is. Politiediensten falen nog te vaak in het rekening houden met de kwetsbaarheid van minderjarigen, waardoor het commissariaat pleit voor het oprichten van een kindvriendelijk Comité P. Dit moet transparantie over klachten mogelijk maken. Onmenselijke behandelingen en oneigenlijk gebruik van de cel als een wachtkamer zijn zaken die moeten verdwijnen uit de politiepraktijken. Wat betreft contacten met justitie, wordt benadrukt dat het hoorrecht op een ruime en uniforme wijze moet toegepast worden waardoor 'het belang van het kind' maximale invulling krijgt in rechterlijke procedures. Tot slot zal de concrete invulling en verfijning van de tekst van het nieuwe decreet jeugddelinquentierecht het debat beheersen de komende maanden. Het commissariaat verwijst hiervoor naar hun eerder geuite bezorgdheden bij het decreet. De tekorten in het garanderen van de rechtswaarbogen worden blootgelegd en een groot aantal aanbevelingen naar een duidelijkere rechtspositie voor minderjarigen worden meegegeven.

Met de 20ste verjaardag van het Kinderrechtencommissariaat was een momentum aangebroken om een stand van zaken op te maken inzake het naleven van de kinderrechten in Vlaanderen. Centraal in de voorstelling stond de vraag naar de rekbaarheid van onze kinderen. Ten eerste werd dit concept gebruikt als symbool voor het ongeloof, de verwondering en bewondering voor de situaties die kinderen met hun veerkracht dragen. Ten tweede werd ook de rekbaarheid van de kindertijd bediscussieerd. In het licht van de invoering van het nieuwe decreet jeugddelinquentierecht is het interessant na te denken over de mate waarin de verantwoordelijkheid van jongeren vroeger dan wel later geacht wordt te bestaan.

Mijns inziens dient het concept ook aan te zetten tot nadenken over hoe rekbaar we de kinderrechten in ons land toepassen. Vanuit een kritisch kinderrechten – en breder mensenrechten – perspectief, is het uitermate van belang om erop toe te zien dat we elk van de klachten en de bijhorende aanbevelingen plaatsen in het bredere kader van het streven naar een menswaardig, kindvriendelijk beleid. Waakzaamheid is geboden bij het te slordig interpreteren van de bepalingen uit het IVRK, waardoor de rek van de kinderrechten gehaald wordt.

Er kan besloten worden dat voor het Kinderrechtencommissariaat in de toekomst in een belangrijke rol zal weggelegd blijven. Door het beleid te onderwerpen aan een kinderrechtentoets voorzien zij in een sensibiliserende rol. De signalen die zij opvangen vertalen zich, door het onderscheiden van structurele problemen, in concrete aanbevelingen die de

handvaten bieden voor het realiseren van een kindvriendelijk beleid. Finale doelstelling is het bereiken van een groter draagvlak voor het kinderrechtenperspectief en een sterkere maatschappelijke positie van onze kinderen. Deze doelstelling werd voor de negende maal op rij uitgedragen door Bruno Vanobbergen, die sinds 2009 benoemd werd als Kinderrechtencommissaris en daarmee Ankie Vandekerckhove opvolgde. Zijn negende verjaardag als commissaris was meteen ook zijn afscheid. Vanaf 1 maart 2019 wordt het namelijk uitkijken naar een nieuwe Kinderrechtencommissaris. Vanobbergen laat grote schoenen na om te vullen. Hij heeft buitengewoon werk geleverd, wat zowel binnen als buiten het commissariaat sterk gewaardeerd werd. In zijn nieuwe functie als algemeen directeur van het Agentschap Opgroeien zal hij ongetwijfeld zijn steeds weloverwogen, genuanceerde en bijzonder sterk onderbouwde beleidsadviezen kunnen vertalen in de praktijk. Vanaf dan kan hij mee oplossingen creëren voor de problemen die hij negen jaar lang op scherp heeft gesteld.

Wie de nieuwe Kinderrechtencommissaris wordt is vooralsnog onbekend. Hij of zij zal samen met de Vlaamse beleidsmakers voor de uitdaging staan moeilijke thema's en gevoelige onderwerpen niet uit de weg te gaan. Traditioneel neemt Vlaanderen een pioniersrol in wanneer het gaat over kinderrechten. Laten we deze rol behouden, want na 20 jaar hebben we weldegelijk redenen om te vieren. Laat ons echter streven naar een volgende verjaardagstaart met nog meer feestvreugde. Laat ons bovendien vooral niet vergeten dat kinderen kinderen mogen zijn. Laat ze groeien en bloeien, zoals Seppe het zo mooi zong in zijn zelfgeschreven lied als bedanking voor zijn opvoeder in het parlement. Het werd stil toen in het Parlement, stil door zo'n mooie boodschap van hoop. Want hoop werkt.

De volledige tekst van het jaarverslag is raadpleegbaar via:

<http://www.kinderrechtencommissariaat.be>

Herbekijk de voorstelling van het jaarverslag op:

<https://www.youtube.com/watch?v=7AESNKZENPQ&feature=youtu.be>

Bekijk de actie van Ketnet 'Hope Works' naar aanleiding van de Internationale Dag voor de Rechten van het Kind op:

<https://www.kinderrechtencommissariaat.be/actueel/ketnet-lanceert-hope-works>